

"נתניהו לא יתחרר לזה אבל הגיע הזמן להעלות מסיים; למה לעזאזל יש פטור על הכנסה משכר דירה?"

פרופ' מנואל טרכטנברג, שעמד בראש המועצה הלאומית לכלכלה וניסח המלצות להתמודדות עם יוקר המחיה לאחר המחאה החברתית, סבור שהממשלה מיצתה את הירידה בהוצאות על שירותים חברתיים ■ הפתרון: העלאת מסיים - לאו דווקא למי שמשלם הרבה כבר כיום

19.06.2019 06:10 מאת: [סימי פרץ](#)

"הממשלה צריכה להגיד: מיצינו את הירידה בהוצאות על שירותים חברתיים, ולגבש מדיניות חדשה שתתבסס על הגדלה של 25–30 מיליארד שקל בשנה על בריאות, תחבורה וחינוך, העלאת מסיים ושמירה על יחס חובי־תוצר בסביבות 60%" - כך כתב פרופ' מנואל טרכטנברג, היו"ר לשעבר של המועצה הלאומית לכלכלה, במסמך מדיניות חדש שהכין מטעם **מוסד שמואל גאמן** בטכניון.

המסמך נכתב בידי טרכטנברג, אוניברסיטת תל אביב **מוסד גאמן**, בשיתוף עם איתמר פופליקר, בינוי 2019. הגישה המוצגת בו מזכירה גישה שהציגה ד"ר קרנית פלוג, נגידת בנק ישראל הקודמת. פלוג קראה במשך כל כהונתה לממשלה להגדיל את ההוצאה על שירותים חברתיים, ולממן זאת בהעלאת מסיים וביטול פטורים.

נקודת המוצא של טרכטנברג היא שיעור ההוצאה הנמוך על שירותים חברתיים בישראל - 39.5% מהתוצר - לעומת ממוצע של 43.5% ב-OECD ושל 49.2% במדינות בגודל דומה לישראל. הפער הוא תוצאה של הקטנת חלקה של הממשלה בכלכלה ב-15 השנים האחרונות, במקביל לצמצום ביחס בין החוב הציבורי לתוצר והורדת נטל המס. לפי טרכטנברג, המדיניות הזאת הצליחה והניבה פירות בדמות שיעור אבטלה נמוך, שיעור השתתפות גדל בשוק העבודה ותנוני צמיחה טובים - אבל במחיר של פגיעה קשה בשירותים ציבוריים כמו תחבורה, בריאות וחינוך.

משל השמן הרזה

בניתוח שלו מתייחס טרכטנברג למשל "השמן הרזה" של ראש הממשלה בנימין נתניהו, מתחילת העשור הקודם - שעסק בצורך לצמצם את המגזר הציבורי ולעודד את המגזר הפרטי. "הגיעה העת להערכה מחודשת של התפישה והמדיניות הכלכלית של ישראל, ובפרט זה הזמן לערער על ההשקפה הגלומה בדימוי של השמן והרזה. הרי ברור כי מה שהתבקש כשחלקה של הממשלה בתוצר היה 50%, לאו דווקא תקף לאחר שחלקה צנח מתחת ל-40%", כותב טרכטנברג.

הוא מציע להגדיל את שיעור ההוצאה על שירותים חברתיים ל-41.5% מהתוצר, בתהליך הדרגתי של חמש שנים - תוך העלאת מסיים. מדובר בצעד דרמטי, הכרוך בתוספת של 25–30 מיליארד שקל לשירותים חברתיים, במונחי שנת 2019 - מה שיחייב העלאת מסיים בהיקפים דומים.

בקדנציה האחרונה של שר האוצר משה כחלון, היינו עדים לרתיעה והתנגדות מוחלטת להעלאת מסיים, המשתלבת גם במדיניות של נתניהו. מדיניות זו משקפת חשש גדול יותר מהעלאת מסיים מאשר מפגיעה בשירותים חברתיים. לדברי טרכטנברג, הגיע הזמן להחליף את התפישה הזו.

"היינו במסלול קשיח מאוד. הכללים הפיסקליים שנבקעו הבילו לצמצום, שנה אחר שנה, ביחס ההוצאה הממשלתית לתוצר. זה היה מצוין בזמנו, בתחילת שנות ה-2000, כי היינו במשבר גדול וביחס חובי־תוצר גבוה. עשינו את זה בהצלחה רבה, והמשכנו לעשות את זה גם כשהמצב נהיה טוב", מסביר טרכטנברג. "אבל ראה זה פלא, המערכות המרכזיות שלנו בתחבורה ובבריאות נפגעו. אנחנו נמצאים במשברים בכל אחד מהתחומים האלה.

"כחלון, חוץ מהפופולריות של 'כחלון נטו', הרגיש את הסד הזה, אבל במקום לחשוב על סדרי עדיפויות — הוא התחיל לפתוח את הברז בצורה אקראית, בהתאם ללחצים, ולא כמשהו סדור. אחרי הבחירות תידרש הכרעה בנוגע לקידום תוכניות חמשי־שנתיות לתחבורה ולבריאות, אבל צריך להיות ברור שזה יהיה כרוך בהעלאת מסיים", מבהיר טרכטנברג.

השאלה היא על מי בדיוק להטיל מסיים, כש-80% מנטל המס מושט על שני העשירונים העליונים, כשארבעת העשירונים התחתונים לא משלמים מס, וכשמעמד הביניים נאנק תחת יוקר המחיה.

"צריך לחשוב בצורה אחרת", מסביר טרכטנברג. "לא רק להעלות עוד את המס על מי שממילא משלם הרבה. נטל המס הכולל נמוך, אבל הוא גבוה על אלה שמשלמים. אני לא מציע שהעשירונים העליונים ישלמו הרבה יותר, זה לא יעבוד. צריך להסתכל על האוכלוסיות שלא משלמות מסיים - חלק מהן לא מגיע ל־10% המס, וחלק לא משלמות כי הפעילות הכלכלית שלהן מתנהלות בשחור.

"יש מגזרים שלא משלמים מסיים, וגם לא מקבלים שירותים ציבוריים - נגיד במגזר הערבי. הפער בין ההשקעה בתלמיד ערבי בכפר בצפון לעומת תלמיד בתל אביב הוא עצום, כך גם בכל הנוגע לשיטור. זה סידור גרוע: לא משלמים מסיים - ולא מקבלים שירותים. צריך לעשות נידודל, כמו של הנשיא האמריקאי רודולט, שיהיה מבוסס על שיתוף פעולה או אמנה; שישלמו כחוק יותר מסיים, נלבין את הפעילות הכלכלית, וגם ניתן יותר שירותים שמגיעים לכס.

"לגבי המגזר היהודי, צריך להוריד את סף ההכנסות שמצריך דיווח שנתי מ-750 אלף שקל, לחצי מזה. רק שכיר שמרוויח קצת יותר משכר מינימום לא יצטרך להגיש דו"ח. זה עשוי להכניס למערכת רבים שנמצאים בשולי עולם המס.

"דבר נוסף שיש לטפל בו הוא מיסוי שכר הדירה: למה לעזאזל יש פטור על הכנסה משכר דירה עד 5,000 שקל בחדוש? ברגע שמורידים את הרף להגשת דו"ח, ומבטלים את הפטור הזה עד 5,000 שקל, נגמר הסיפור - יהיו הרבה יותר הכנסות ממסיים", טוען טרכטנברג.

מסיים וכיסיים

ההצעה של טרכטנברג משקפת את הדילמה של פוליטיקאים שנוטים לעשות בדרך כלל את מה שאפשר מבחינה פוליטית ולא את מה שצריך. עם זאת, היא משקפת גם את החשש שמהלך דומה לזה שהוא מציע ייפגש כהעברת כסף מכיס לכיס: יקחו יותר מסיים וייתנו יותר שירותים - אבל יהיו כאלה רק בצד המשלם וכאלה שרק בצד המקבל.

"הסטנה הזאת יכולה לעלות", מודה טרכטנברג. "קח את המע"מ - יצטרכו להעלות אותו. בשנים האחרונות זו היתה אינולת, העלו והורידו בלי תוכנית קוהרנטית. אם יעלו את המע"מ ב-1%, אולי אצטרך לשלם עוד 500 שקל מסיים, אבל לא אצטרך לשלם על הנכדים שלי לצהרון. זה הטרידי־אוף.

"מערכת הבריאות גם נמצאת במצב איום ונורא. נוכחתי לדעת מקרוב כמה אתה צריך להוציא מהכיס אם אתה רוצה להקדים תור, או על ביטוחים משלימים שחלקם אנחנו משלמים לשווא. וכמובן תחבורה - שם כולנו משלמים את המחיר. להגיד לך שכל אחד יסיים לזה שישלם יותר מסיים? ברור שלא".

טרכטנברג כבר היה בסרט הזה ב-2011, כשראש הממשלה נתניהו מינה אותו לעמוד בראש ועדה שתבחן את הסוגיות שעלו במהלך המחאה החברתית. הוועדה בראשותו היטיבה לזהות כמה מבעיות יוקר המחיה, ואף נתנה להן מענה בדמות המלצה להעלות את המע"מ ב-1% ולקצץ את תקציב הביטחון ב-3 מיליארד שקל. המע"מ עלה, אבל הקיצוץ בביטחון לא קרה מעולם.

נראה כי טרכטנברג התפכח מהקיצוץ בביטחון. "בביטחון צריך נוסחה שתחזיק מעמד", הוא אומר, "שלפיה ההוצאות יגדלו נומינלית, אבל פחות משיעור הצמיחה של המשק. אם הצמיחה היא 3.4%, אפשר להגדיל את הוצאות הביטחון ב-2.8%. הרעיון של נתניהו להגדיל את שיעור ההוצאה על ביטחון כשיעור התוצר הוא גרוע, כי הוא אומר שההוצאות החברתיות כשיעור מהתוצר ימשיכו לקטון".

זה לא מבשר טובות

השאלה המעניינת היא אם נתניהו בכלל יכול להתחבר לרעיון של הגדלת ההוצאה האזרחית. שום דבר בהיסטוריה שלו לא מלמד שהוא בעניין. טרכטנברג, שעבד לצדו כיו"ר המועצה הלאומית לכלכלה, הציג לפני הבחירות האחרונות את גישתו לראשי כחול לבן.

"נתניהו לא יתחרר לזה. זה לא בראש שלו. הוא נמצא במקום אחר לחלוטין", אומר טרכטנברג. "אם הוא יהיה ראש ממשלה, מבחינה כלכלית נראה התמודדות נקודתית עם הגירעון. ידחו את הטיפול העמוק שדרוש. אבל זה אומר שניכנס להאטה מסוימת בהסתברות גבוהה.

"ברור שמנועי הצמיחה שהיו מיצו את עצמם לחלוטין. הגידול בשיעורי התעסוקה מוצה, ויש סימני שאלה גדולים בעולם בגלל הברקזיז ומלחמת הסחר בין ארה"ב לסין. כל זה לא מבשר טובות".